

Akademie výtvarných umění v Praze

Studijní program Výtvarná umění

Ateliér Nová Média 2

DIPLOMOVÁ PRÁCE

CorpUs SCOBY

CorpUs SCOBY

Vypracovala: Zlata Ziborova

Vedoucí diplomové práce: Mgr. et Mgr. Darina Alster
a MgA. Kateřina Olivová Ph.D.

Oponent*ka diplomové práce: MgA. Lenka Veselá, M.A., Ph.D.

Akademický rok 2023/2024

komplexních forem. Forem, ke kterým můžeme dojít nelineárními a neočekávatelnými cestami.⁶ Astrida Neimanis se ptá, jak naše „tekutá vodní podstata“ (wateriness) ovlivňuje život našich těl? Jak nás zaplétá do těl ostatních? Naše tekutá těla jsou kolektivními těly, definovaná tím, jak jsou propojena s jinými těly, místy, sférami a technologiemi.⁷ Ať už jsou to těla živá či neživá, člověčí či zvířecí, těla vzniklá z vůle či determinace, tato těla tvoří hojné mnoho, které se rodí ze situací, objektů, partnerství a spolupráce. Podle Hannah Arendt je fakt plurality základní podmínkou lidského jednání. Vychází ze skutečnosti, že na zemi žije a obývá ji nejen jeden člověk, ale množství lidí⁸, tvorů a organismů⁹. To, co započalo lidskou epochu byla vzájemná pomoc, organizace a péče o druhé. Ale také touha tvořit a spolupracovat s materiály, které nám naše planeta poskytuje. Chci tyto vztahy prozkoumávat společně se symbiotickou kulturou bakterií a kvasinek (zkráceně SCOBY), která metabolizuje cukry a kofein pro nápoj kombucha. Při výrobě nápoje vzniká na povrchu jako vedlejší produkt bakteriální celulóza, ta se velmi podobá lidským tkáním a kůži. Dlouhodobě tento materiál zkoumám a rozvíjím s ním mezidruhový dialog. Na této kultuře mě na první pohled fascinoval její vzhled. Nese velmi blízkou podobnost s lidským tělem, jeho kůží a pojivými tkáněmi uvnitř těla. Po hlubším výzkumu jsem zjistila, že se nejedná o pouhou vizuální podobnost. Jejich oku viditelné vlastnosti s kůží, mají mimetický aspekt, vypadají jako pojivá (nejen)lidská tkáň, protože se jako kůže a vnitřní tkáň chovají. Vytváří bakteriální celulózu spojováním jednotlivých molekul glukózy (z cukru, kterým je krmím) do dlouhého polymerního řetězce tempem 200 000 molekul glukózy za sekundu na bakteriální buňku. Tímto způsobem, vytvářejí velmi dlouhé ultračisté polymery glukózy, bakteriální celulózu. Vzniká tak velmi hustá, pevná a extrémně tenká struktura. Adolf Portmann hovoří o vnějším vzhledu živých organismů jako o tělesném projevu niternosti (Innerlichkeit)¹⁰. Existuje několik vědeckých studií¹¹, které experimentují, jak by tato kultura mohla v budoucnu pomáhat s hojením ran a popálenin. SCOBY je ale také „odpadním“ materiálem při výrobě nápoje kombucha, jelikož během průběhu fermentace vznikají nové vrstvy kultury a staré se musí postupně odebírat, aby vznikl prostor pro novou příbuznou kulturu.

Postupy a technologie

Vytvořila jsem návrh na nádobu, která vychází z tvaru mého těla. Pro tvorbu formy jsem použila vermikulitových desek, které byly frézovány robotickým ramenem podle mého 3d digitálního návrhu. Následně jsem ručně zabrušovala hrany, abych docílila co nejlepšího tvaru pro lehání skla. Nádoba ve svém reliéfním profilu nese více vrstev: lidské a více-než-lidské tvary, díky kterým, na základě objemu fermentační tekutiny vznikají různé „bytosti“, z bakteriální celulózy. Vystavěné prostředí skleněné „dělohy“ tak nese úlohu biologické entity, která otevírá prostor pro koexistenci a interakci mezi lidmi a mikrobiálním životem. Chci tento vztah zmapovat jako mikrobiálně situovaná tělesnost, která osahává, ochutnává, opečovává, očichává, povídá si a pozoruje tuto bohatou kulturu v provázaném vztahu. Ve vztahu, ve kterém bych chtěla rozpustit jednotné já, abych mohla dosáhnout na možnost množného *my*. Myšlenka rozmazání hranice mezi Já a

⁶ Lenka Veselá, Chemický antropocén, <https://flashart.cz/2023/02/02/chemicky-antropocen/> 2023

⁷ Astrida Neimanis, *Bodies of Water Posthuman Feminist Phenomenology*, Bloomsbury Publishing, 2017, s. 41

⁸ Vita Activa neboli O činném životě, Hannah Arendtová, 1958, české vydání 2007, OIKOYMENH

⁹ Mé rozšíření.

¹⁰ Portmann A. (1948): *Die Tiergestalt*.

Portmann A. (1960): *Nové cesty biologie*, (1997, Praha, Jůza & Jůzová, Scientia & Philosophia 7: 49-161

¹¹ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7559319/> ,

My/Vy/Oni je zároveň osvobozující, tak i děsivá. Proto jsem například nacházela mnoho vizuálních inspirací a metafor v body horrorovém filmovém žánru¹².

Pro realizaci skleněné nádoby spolupracuji s firmou Brokis. Jejich technologie Brokis Glass¹³, recykluje střepy, vzniklé během jejich provozu, pro tvorbu skleněných plátů, které budou použity pro finální nádobu metodou lehaného skla. Sklo má ideální vlastnosti pro fermentaci SCOBY. Podpůrné objekty z oceli budou sloužit jako podpora skleněné dělchy, tak i jako nástroj pro sušení vzniklých CorpUs SCOBY bytostí.

Jak sklo, tak kov jsou velice chemicky odolné, pevné a recyklovatelné materiály, proto jsem je použila jako doslovnou i metaforickou podporou pro tento projekt.

Kontext v rámci umělecké praxe (inspirace, návaznost na jiné umělecké přístupy)

Omezení se v umělecké praxi na produkci vlastního těla, akty péče a práce se staly mým vědomým krokem k odpoutání se od patriarchální kapitalistické společnosti a způsob, jak získat více svobody. Tento akt není významný kvůli použitým materiálům z těl či jejich živosti, ale tím, že jím oceňuji to nejcennější, co jakožto člověk mám: čas a energii (práci). Myslím si, že to, co v našem světě získává hodnotu nejsou samotné zdroje, nýbrž lidské úsilí, jež stojí za tím je získat. Tím se materiál stává smysluplným a hodnotným. Objekty z odpadu přestávají být odpadem díky tomu, že ho (znovu)užijeme. Schopnost práce, ať už mentální či fyzické, dělá předměty hodnotnými. Musíme začít uvažovat o našich tělech v nových souvislostech a uvědomit si jeho tvůrčí plurální potenciál. Věřím, že pokud znovu získáme napojení na naše lokální či vnitřní zdroje, můžeme se posunout k udržitelné společnosti. Proto jako inspiraci mé práce musím uvést přístup umělkyně Sráče Sama, obzvláště její motto: Omezení jako pokračování příběhu. Sráč Sam neaplikuje udržitelnost pouze z kritického povzdálí, ale překládá teorii do svého každodenního života a materiální praxe. Jak o ni napsala Denisa Bytelová, péče v Samově práci představuje prostředek i přístup. Zahrnuje ji do každé činnosti a její užití má několik rovin. Slouží jako vpisovaná hodnota, s níž je možné vytvořit zkušenost, která pěstuje udržitelnost ve smyslu prodloužení životnosti subjektů nebo objektů. Je způsob práce, přístup, u kterého je podstatný proces i výsledek.¹⁴

Dále je pro mě důležitý dlouhodobý kontakt s umělkyní a výzkumnicí Majou Smrekar¹⁵, obzvláště její projekt *Hybrid Family* (2016)¹⁶. Přestavěla v něm lidské chápání atributů, jimiž podmiňujeme mateřství (kojení, hormony atd.). A nejen to, posunula pohled na vztah mezi více-než-lidskými bytostmi, psem a člověkem. Jedním ze základů tohoto projektu byla přeměna jejího těla pro možnost kojení štěněte Ady¹⁷. Tím se stala těhotná „významem“ (meaning), byla matkou, tak trochu jinou-matkou mOther. Tento stav ji přiměl k tomu, aby prozkoumala svou „dekoloniální reprodukční svobodu v neklidném mnoho-druhovém světě“. ¹⁸ V CorpUs SCOBY se já sama stavím

¹² Posedlost (1981, Andrzej Żuławski), The Blob (1958, Irvin Yeaworth) (1988, Chuck Russell), Crimes of the Future (2022, David Cronenberg)

¹³ <https://brokisglass.cz/dekorativni-desky/> 10.11.2023

¹⁴ Denisa Bytelová, <https://www.sracsam.cz/pece/> 28.05.2023

¹⁵ Poznaly jsme se během jejího působení v Ateliéru s hostujícím umělcem na UMPRUM (2021). Později jsem pro ni pracovala jako asistentka na několika jejích projektech (2023)

¹⁶ <https://www.majasmrekar.org/k-gtopology-hybrid-family> 10.5.2022

¹⁷ Její fyzická příprava na tento projekt trvala tři měsíce, během nich změnila svůj jídelníček tak, aby byl bohatý na galaktagogy pro podporu laktace. Dále stimulovat vlastní nadra, podobně jak to dělají ženy před porodem nebo když se připravují ke kojení adoptovaného dítěte, aby připravila prsa na kojení, což mělo nejeden z vedlejších efektů. Jedním z nich bylo například uvolňování hormonu prolaktinu. Dalším zvýšení hladiny hormonu oxytocinu, to vedlo k vyšší empatii. Empatii díky které, získala osobním odpor k cynismu, jímž je naše společnost prolezlá. - <https://www.majasmrekar.org/k-gtopology-hybrid-family>

¹⁸ O tomto jsem již psala v mém státnicovém textu *Role mateřství a genderu v umění* (2022)

do pečovatelské role matky, která metaforicky i prakticky poskytuje své tělo pro péči o tuto kulturu, nabízí jí svůj domov, vaří jí potravu pro její život a podporuje její růst.

Umělkyně Anicka Yi¹⁹ v rozhovoru pro news.artnet.com řekla: „...příroda je vše co tu máme. Jsme její součástí, a můžeme její vliv charakterizovat jako evoluci. Naše definice přírody se měnila v průběhu historie. V době středověku jsme přírodu vnímali jako božskou inteligenci, kosmos – celý svět se točil okolo přírody. V moderní době jsme definovali přírodu jako něco, z čeho jsme jako lidé vzešli – materiální, fyzický prostor, který zkoumáme a studujeme, ale ve kterém už nežijeme. Něco, od čeho jsme se zcela odpojili, něco, co můžeme zničit, ve vši pohodlnosti.“²⁰ Dále pokračuje: „Stále přejímáme velmi moderní definici přírody: prostor do kterého, a z kterého můžeme vstupovat a vystupovat, jak se nám zlíbí. COVID nás ale naučil²¹, že příroda je všude. Je v nás, nosíme si ji všude s sebou a je všude kolem nás. Proto potřebujeme vytvořit nový druh politické filozofie, která vzejde z tohoto ponaučení.“²²

Doba COVIDu, byla pro všechny velmi zásadním časem pro uvědomění si toho, jak jsme jakožto lidé i ne-lidé propojeni. Byla to jedna z prvních a mírných ran klimatických změn které, nastávají v planetárním měřítku a týkají se všech. Můj projekt se zabývá propojením mezi lidským a ne-lidským světem, a tím navazuje na přístupy v tvorbě Anicky Yi, která zdůrazňuje důležitost péče o přírodní prostředí a uznání vzájemného vlivu mezi lidmi a ostatními formami života na planetě.

Závěr

Projekt CorpUs SCOBY vyzývá k hluboké reflexi nad tím, co to znamená být lidským tělem ve světě plném ne-lidských bytostí a entit. Vybízí k přehodnocení naší role v ekosystémech a aktivnímu hledání nových způsobů, jak navázat udržitelný vztah s naším prostředím. Jsme ve vzájemné provázanosti s mikrobiálním světem. Spolu se SCOBY vytváříme prostor pro dialog o ekologické a filozofické transformaci naší společné existence.

¹⁹ <https://www.anickayistudio.biz/>

²⁰ <https://news.artnet.com/art-world/anicka-yi-interview-covid19-1892869> 26.2.2024

„...nature is all there is. We are subsumed in nature, and we can qualify nature as being evolution as well. Prior to this moment, our definition of nature has changed through different eras. In the Middle Ages we thought of nature as being divine intelligence, the cosmos—everything circulated through nature. In the modern era we defined nature as something that we as humans emerged from—a physical space, a space of inquiry and study that we no longer inhabit. Something from which we have completely detached ourselves, something that we can eradicate at our convenience.“

²¹ Anicka Yi mluví v přítomném čase, ale pro zasazení do současnosti, jsem užila čas minulý.

²² „We still adopt a very modern definition of nature today: a space that we can willfully jump in and out of. What COVID is teaching us is that actually, nature is everywhere. It's in us, we carry it everywhere, and environmentally it's everywhere. We can't eradicate it. And so we need to create a new kind of political philosophy based on this lesson.“

<https://news.artnet.com/art-world/anicka-yi-interview-covid19-1892869> 26.2.2024